

Bontbekplevier (*Charadrius hiaticula*) A137

1. Status:

Niet in Bijlage I genoemde en geregeld voorkomende trekvogel [cq. watervogel] zoals bedoeld in artikel 4.2 van de Vogelrichtlijn. Voor Natura 2000 relevant als broedvogel én niet-broedvogel.

2. Kenschets

Beschrijving: De bontbekplevier is één van onze twee vooral aan zout water gebonden pleviertjes. Het is een klein steltloperdje dat nestelt op schaars begroeide plekken, meestal in kustgebieden. Buiten de broedtijd vertoeft hij vooral op zandige platen. De broedgebieden van de bontbekplevier liggen langs de kusten van de gematigde noordelijke klimaatszones van Noordwest-Europa (ondersoort *hiaticula*), in de arctische zone van Noordoost-Europa en Aziatisch Rusland (*tundrae*) en in Noordoost-Canada, Groenland, IJsland en op de Faroer eilanden (*psammodroma*). De Nederlandse broedvogels behoren tot de ondersoort *hiaticula*, die overwintert in West-Europa, het Middellandse Zeegebied en in Noord-Afrika. De in Nederland broedende bontbekplevieren overwinteren merendeels in Afrika. Niet-broedvogels van zowel deze ondersoort als van de ondersoort *tundrae* en mogelijk ook *psammodroma* trekken door Nederland in augustus en september. In het voorjaar zijn doorgaans twee doortrekpieken in ons land te onderscheiden. In maart passeren bontbekplevieren van de ondersoort *hiaticula*. In mei trekken de noordelijke bontbekplevieren door ons land die in West-Afrika hebben overwinterd, het kunnen dan vogels van de twee ondersoorten *tundrae* en *psammodroma* zijn. In de winter zijn de aantallen bontbekplevieren in Nederland laag.

Relatief belang binnen Europa: De staat van instandhouding van de bontbekplevier in de Europese Unie is volgens 'BirdLife' gunstig. Bij geen van de drie ondersoorten worden aparte populaties onderscheiden. In Nederland kunnen bontbekplevieren van alle drie ondersoorten voorkomen. De populatie van de ondersoort *hiaticula* is de kleinste van de drie en wordt geschat op 73.000 vogels waarbij de aantallen toenemen. De populatie van de ondersoort *psammodroma* wordt geschat op 190.000 vogels waarbij de aantallen mogelijk afnemen. De populatie van *tundrae* wordt geschat op 210.000 vogels waarbij de trend onbekend is. Voor het bepalen van het relatieve belang worden de Nederlandse aantallen afgezet tegen de grootste van deze drie populaties.

1. Broedvogels: De bontbekplevier broedt voornamelijk in het noorden van het Paelearctisch gebied en Groenland. De Europese broedpopulatie (33.000-51.000 paren in landen Europese Unie) bereikt in Nederland (afgezien van een kleine Franse broedpopulatie) de zuidgrens van zijn broedverspreiding. Deze Europese populatie wordt als stabiel beschouwd over de gehele periode 1970-2000 en is aangemerkt als niet bedreigd. Nederland huisvest slechts 1% van de broedpopulatie van de EU en is vooral buiten de broedtijd van betekenis. Ons land ligt immers op de doortrekroute van bontbekplevieren die op weg zijn naar de noordelijke broedgebieden of daarvandaan naar het zuiden trekken (zowel van de ondersoort *hiaticula* - die ook in Nederland broedt - als *tundrae*, uit de hoognoordelijke gebieden).

2. Niet-broedvogels: De meeste van de Nederlandse broedvogels trekken in de winter naar het zuiden en ze maken daarbij plaats voor bontbekplevieren uit noordelijkere broedgebieden. De soort is dan vooral een doortrekker, waarbij de aantallen tijdens de najaarstrek (augustus en september) verreweg het hoogst zijn. Nagenoeg alle vogels verblijven doorgaans in de gebieden waar de watervogelstand wordt gevolgd ('monitoringsgebieden'). Het seizoensmaximum van de in Nederland aanwezige vogels (in september) bedroeg in 1999/1900 t/m 2003/2004 gemiddeld ongeveer 11.000 vogels. Nederland herbergt daarmee in het totaal naar schatting 5,5% van de internationale Europese populatie.

3. Bijdrage van gebieden

3.1 Broedvogels

Huidige verspreiding en voorkomen binnen Nederland: Het zwaartepunt van de verspreiding van de bontbekplevier als broedvogel ligt in het Waddengebied en het Deltagebied. In het Waddengebied zijn de grootste aantallen te vinden langs de Friese Noordkust, rond de Eems-Dollard en op Texel. In het Deltagebied vormen Oosterschelde, Grevelingenmeer en Westerschelde de belangrijkste broedgebieden. Verder komt de soort spaarzaam voor in het IJsselmeergebied (Ketelmeer, Vooroever bij Onderdijk). De natuurlijke verspreiding betreft feitelijk alleen de kustregio's. Buiten de kustregio is deze steltloper gebonden aan door de mens geschapen pioniersituaties.

Verspreidingskaart bontbekplevier (broedvogel)

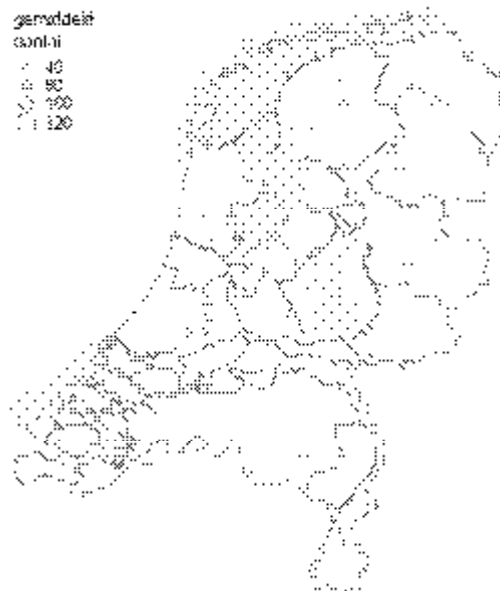
Huidig voorkomen en Natura 2000: In 1999-2003 werden gemiddeld 410 broedparen van de bontbekplevier geteld, waarvan 68% in onder de Vogelrichtlijn aangewezen gebieden.

Gebied	Gemiddelde 99-03
(001) Waddenzee	62
(118) Oosterschelde	27
(115) Grevelingen	19
(007) Noordzeekustzone	17
(122) Westerschelde & Saeftinghe	16
(114) Krammer-Volkerak	14
(072) IJsselmeer	11
(004) Duinen Terschelling	8
(109) Haringvliet	8
(008) Lauwersmeer	4
(002) Duinen en Lage Land Texel	3
(006) Duinen Schiermonnikoog	2
(127) Markiezaat	2
(119) Veerse Meer	1

Aantal broedparen bontbekplevier in Natura 2000 gebieden

3.1 Niet-broedvogels

Huidige verspreiding en voorkomen binnen Nederland: Buiten de broedtijd is de bontbekplevier sterk gebonden aan de zoute wateren van het Wadden- en Deltagebied. In het binnenland komen doortrekkers slechts in kleine aantallen voor (onder gunstige omstandigheden, zoals op onder water gezette bollenvelden, zijn ze soms echter met honderden aanwezig).

Verspreidingskaart bontbekplevier (niet broedvogel)

Huidig voorkomen en Natura 2000: Gemiddeld genomen verblijven de bontbekplevieren in Nederland nagenoeg allemaal in de gebieden die beschermd zijn onder de Vogelrichtlijn.

Gebied	Functie: foerage en/of slapen	Gemiddeld seizoens- gemiddelde 99/00-03/04	Gemiddeld seizoens- maximum 99/00-03/04
(001) Waddenzee	fs	1.800	
(122) Westerschelde & Seaftinghe	fs	430	
(118) Oosterschelde	fs	310	
(101) Duinen Goeree & Kwade Hoek	fs	130	
(113) Voordelta	fs	70	
(008) Lauwersmeer	f	60	
(115) Grevelingen	fs	50	
(114) Krammer-Volkerak	f	40	
(007) Noordzeekustzone	s		510
(127) Markiezaat	s		360

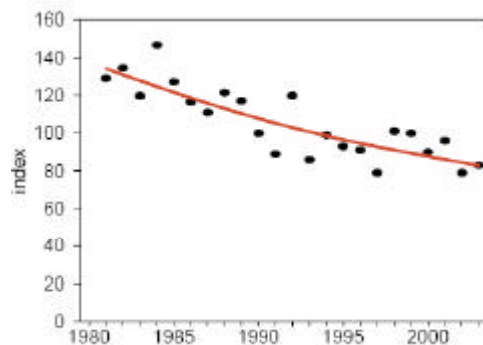
Voornaamste functies en gemiddelde aantallen bontbekplevier in de Natura 2000 gebieden

4. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

4.1 Broedvogels

Trends in Nederland: Vanaf de jaren 1970 is de landelijke broedpopulatie van de bontbekplevier afgenomen. In de periode 1973-1977 zijn 450-600 broedparen geteld, 400-650 paren in 1979-1985, 350-500 paren in 1989-1991 en 330-390 paren in 1993-1997. Over de laatste tien jaar bekeken is de

landelijke trend stabiel, en zowel in het Deltagebied als in het Waddengebied lijken de aantallen momenteel te zijn gestabiliseerd.

Aantalsontwikkeling broedparen bontbekplevier

Recente ontwikkelingen: De Nederlandse populatie laat sinds 1981 (1981-2003) een matige afname zien. Over de periode 1994-2003 is de landelijke trend stabiel. De Nederlandse broedpopulatie telde in de periode 1979-1983 gemiddeld 520 paren en in 1999-2003 gemiddeld 410 paren. Over de langere termijn lijken de aantallen een doorgaande afname te vertonen. Deze afname volgt op een bloeiperiode door het beschikbaar komen van nieuwe broedgebieden na de uitvoering van grote waterstaatkundige werken zoals in de Delta en het Lauwersmeer. De recente (bescheiden) toename in het Ketelmeer & Vossemeer is verbonden aan het ontstaan van nieuwe broedgebieden door natuurontwikkeling. In gebieden als de Oosterschelde is de stand van de bontbekplevier min of meer stabiel.

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: gunstig

Het broedverspreidingsgebied van de bontbekplevier is vanaf 1973-1977 licht gekrompen, met 8%. In het totaal kwam de soort voor in 224 atlasblokken, is ze verdwenen uit ongeveer 90 atlasblokken en verschenen in 74. In de jaren 1970 was Zuidelijk Flevoland in aanleg en de kale dijken en drooggevallen gronden vormden een ideaal broedgebied voor de bontbekplevier. Daarnaast kwam er door de Deltawerken veel broedgebied beschikbaar in de Delta, voor een deel alleen tijdelijk. In het binnenland lijkt de soort schaarser te worden.

Beoordelingsaspect populatie: zeer ongunstig

Het totale aantal broedparen van de bontbekplevier ligt wel hoger dan de gunstige referentie, maar het aantal duurzame populaties van minstens 20 paar is veel lager dan de gunstige referentie.

De Nederlandse broedpopulatie van de bontbekplevier is achteruit gegaan. De populatie telde in de periode 1979-1983 gemiddeld 520 paren en gemiddeld 410 paren in 1999-2003.

Beoordelingsaspect leefgebied: matig ongunstig

De broedgebieden van de bontbekplevier in Nederland lijden onder verstoring door recreatie, zowel in de broedgebieden als in voedselgebieden. Broedpogingen zijn bij intensieve recreatie gedoemd te mislukken. Verder vormt gebrek aan natuurlijk dynamiek een bedreiging. Leefgebieden worden op den duur ongeschikt door vegetatiesuccessie. Dit probleem is vooral van betekenis in het Deltagebied waar de soort deels van natuurontwikkeling afhankelijk is. Verder kan voor de soort ongunstig beheer de populatie verstoren. Het is bijv. mogelijk dat massale inzet van grazers tot vertrapping van nesten van de bontbekplevier leidt.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: matig ongunstig

Voor kustbroedvogels als de bontbekplevier is de toepassing van beheersmaatregelen noodzakelijk om de broedgebieden geschikt te houden indien er gebrek is aan voldoende natuurlijke dynamiek. Natuurontwikkeling lijkt alleen in zoute gebieden voor langdurig geschikte broedgelegenheid te kunnen zorgen (in niet-zoute gebieden treedt te snelle vegetatiesuccessie op). De oppervlakte van het intergetijdengebied dat dient als voedselgebied voor de trekkers en pleisteraars van de bontbekplevier, neemt in de Oosterschelde af en zal ook in de Westerschelde mogelijk gaan afnemen.

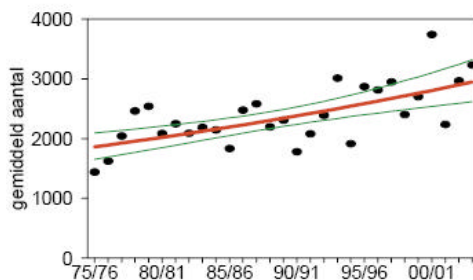
Definitie gunstige staat van instandhouding: Behoud van het huidige broedvogelpopulatie-niveau wordt bij de bontbekplevier als doel nagestreefd. Vanuit populatie-ecologische optiek is een duurzame populatie van ten minste 20 sleutelpopulaties met ieder minstens 20 paren vereist. Voldoende geschikt leefgebied voor de streefpopulatie is nodig in de kustregio's, met voldoende rust en voldoende antropogene pioniersituaties. Handhaving en herstel van de populatie is te bereiken door effectieve maatregelen voor instandhouding van het leefgebied toe te passen, voldoende nieuwe antropogene pioniersituaties te ontwikkelen en/of zorgen voor meer natuurlijke dynamiek in de kustregio's.

Oordeel: De staat van instandhouding wordt voor de broedvogels van de bontbekplevier als 'zeer ongunstig' beoordeeld. De landelijke trend laat een afname zien van 21% sinds 1979-1983. Bovendien staan veel broedplaatsen onder druk door verstoring (aan de ecologische vereisten wordt plaatselijk matig tot slecht voldaan) en is onzeker of voldoende leefgebied beschikbaar is. (Het zeldzaamheids criterium van de habitatrichtlijn telt hier niet, gelet op de doortrek van noordelijke broedvogels behorend tot de ondersoort *hiaticula*.) De soort is als kwetsbaar of gevoelig opgenomen in de nationale (rode) lijsten van met uitsterven bedreigde of speciaal gevaar lopende soorten (van 1986, 1994, 1996 en 2004).

Beoordeling Staat van Instandhouding		
Aspect	1981	2004
Verspreiding	gunstig	gunstig
Populatie	gunstig	zeer ongunstig
Leefgebied	gunstig	matig ongunstig
Toekomstperspectief	matig ongunstig	matig ongunstig
Eindoordeel	matig ongunstig	zeer ongunstig

5.2 Niet-broedvogels

Trends in Nederland: Zowel in de periode 1980/1981 t/m 2003/2004 als vanaf 1994/95 is er sprake van een significante toename van de Nederlandse niet-broedvogel populatie van de bontbekplevier.

Aantalsontwikkeling bontbekplevier (niet broedvogel)

Recente ontwikkelingen: De Nederlandse populatie is recent toegenomen als gevolg van een significante toename in de Waddenzee, die vooral na 1990 is opgetreden. Dit is mogelijk het gevolg van een toename van het aanbod aan wormen in de Waddenzee. In de Waddenzee verblijft momenteel gemiddeld meer dan de helft van de in Nederland aanwezige bontbekplevieren. In de delta vertoont het aantallenverloop golfbewegingen met mogelijk zeer recent een negatieve tendens.

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: gunstig

Er zijn geen aanwijzingen voor een inkrimping van het verspreidingsgebied van de niet-broedende bontbekplevieren.

Beoordelingsaspect populatie: gunstig

De Nederlandse populatie van niet-broedende bontbekplevieren is significant toegenomen.

Beoordelingsaspect leefgebied: gunstig

De hoeveelheid geschikt leefgebied en pleisterplaatsen lijkt momenteel voldoende voor de bontbekplevier.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: gunstig

De oppervlakte van het intergetijdengebied dat dient als voedselgebied voor de trekkers en pleisteraars van de bontbekplevier, neemt in de Oosterschelde af en zal ook in de Westerschelde mogelijk gaan afnemen.

Gezien de toename van de vogels in de Waddenzee en het beperkte aandeel van vogels in de Oosterschelde (ca. 10%) lijkt dit echter voorlopig niet voldoende voor een ongunstige beoordeling van het toekomstperspectief.

Definitie gunstige staat van instandhouding: Vereist is voor de bontbekplevier een leefgebied van voldoende omvang en met voldoende kwaliteit voor huisvesting van een seizoensgemiddeld aantal van 2.260 vogels in het landelijke netwerk van vogel monitoringsgebieden. Dat aantal komt overeen met de gemiddelde waarde van de seizoensgemiddelden van 1980/1981 t/m 1995/1996. De seizoenen daarna zijn hier buiten beschouwing gelaten, omdat de toename in die periode mogelijk te niet wordt gedaan bij herstel van leefgebied voor de eters van schelpdieren.

Oordeel

De staat van instandhouding wordt voor de niet-broedvogels van de bontbekplevier als gunstig beoordeeld, zowel in 1981 als in 2004.

Beoordeling Staat van Instandhouding		
Aspect	1981	2004
Verspreiding	gunstig	gunstig
Populatie	gunstig	gunstig
Leefgebied	gunstig	gunstig
Toekomst	gunstig	gunstig
Eindoordeel	gunstig	gunstig

5. Bronnen

- Berrevoets C., Strucker R.C.W., Arts F.A. & Meininger P.L. 2003 Watervogels in de Zoute Delta 2001/2002. Rapport RIKZ/2003.001, Middelburg.
- Cayford J. 1993. Wader disturbance: a theoretical overview. Wader Study Group Bull. 68 (Supplement): 3-5.
- Clemens T. & Lammen C. 1995. Windkraftanlagen und Rastplätze von Küstenvögeln -ein Nutzungskonflikt. Seevögel 16: 34-38.
- Davidson N.V. & Rothwell P. 1993. Human disturbance to waterfowl on estuaries: conservation and coastal management implications of current knowledge. Wader Study Group Bull. 68 (Supplement): 97-105.

- Ens B.J., Wintermans G.J.M. & Smit C.J. 1993. Verspreiding van overwinterende wadvogels in de Nederlandse Waddenzee. *Limosa* 66: 137-144.
- Kam J. van de, Ens B., Piersma T. & Zwarts L. 1999 Ecologische atlas van de Nederlandse wadvogels. Schuyt & Co BV, Haarlem.
- Koepff C. & Dietrich K. 1986. Störungen von Küstenvögeln durch Wasserfahrzeuge. *Vogelwarte* 33: 232-248.
- Koffijberg K., Blew J., Eskilden K., Gunther K., Koks B., Laursen K., Rasmussen L.M., Potel P. & Sudbeck P. 2003. High tide roosts in the Wadden Sea. A review of bird distribution, protection regimes and potential sources of anthropogenic disturbance. A report of the Wadden Sea Project 34. Wadden Sea Ecosystem 16. CWSS, Wilhelmshaven.
- Leopold M.F., Smit C.J., Goedhart P.W., Van Roomen M., Van Winden E. & Van Turnhout C. 2004. Langjarige trends in aantallen wadvogels in relatie tot de kokkelvisserij en het gevoerde beleid in deze; eindverslag EVA II (Evaluatie schelpdiervisserij tweede fase) Deelproject C2. Alterra-rapport 954. Alterra, Wageningen.
- Schekkerman H., Meininger P.L. & Meire P.M. 1994. Changes in the waterbird populations of the Oosterschelde (SW Netherlands) as a result of large-scale coastal engineering works. *Hydrobiologia* 282/283: 509-524.
- Schothorst E. & Veenendaal D. 1999. Verstoring van vogels langs de Groninger Noordkust. *De Grauwe Gors* 27 (1): 7-13.
- Spaans B., Bruinzeel L. & Smit C.J. 1996. Effecten van verstoring door mensen op wadvogels in de Waddenzee en de Oosterschelde. IBN-rapport 202. Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek, Wageningen.
- Spaans A.L., Van Den Bergh L.M.J., Dirksen S. & Van Der Winden J. 1998. Windturbines en vogels: hoe hiermee om te gaan? *De Levende Natuur* 99: 115-121.
- Smit, C.J. & T. Piersma, 1989. Numbers, midwinter distribution, and migration of wader populations using the East Atlantic flyway. In: H. Boyd & J.-Y. Pirot (eds.), *Flyways and reserve networks for water birds*: 24-63. IWRB Special Publ. 9, Slimbridge.
- Tulp, I., 1998. Reproductie van Strandplevieren *Charadrius alexandrinus* en Bontbekplevieren *Charadrius hiaticula* op Terschelling, Griend en Vlieland in 1997. *Limosa* 71: 109-120.